

Prof. zw. dr hab. Adam Suchoński
Ul, Kościuszki 11 m. 17
45-062 Opole

Koncepcja
Wspólnej dwujęzycznej publikacji podsumowującej dotychczasową
działalność Polsko-Litewskiej Komisji ds. Podręczników Historii i
Geografii.

Dobrą tradycją w działaniach dwustronnych Komisji do spraw podręczników szkolnych stało się publikowanie dorobku będącego plonem tych spotkań. Takie opracowania są finansowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Przykładowo można wymienić prace Polsko-Izraelskiej Komisji Podręcznikowej czy też Komisji Polsko-Niemieckiej. Jest to już tradycją rozpoczętą po II wojnie światowej pracami Duńsko- Niemieckiej Komisji ds. Podręczników Historii.

Struktura takich opracowań jest różna. Działająca 17 lat po zakończeniu II wojny światowej. Komisja Duńsko-Niemiecka wielokrotnie prezentowała wyniki swoich prac. Początkowo były to zalecenia będące rezultatem krytycznej analizy podręczników historii z obu krajów. Kolejne publikacje obejmowały wybór tekstów źródłowych związanych z dziejami stosunków duńsko-niemieckich. Na uwagę zasługuje fakt, że w tym samym tomie były teksty w języku niemieckim i duńskim. Przy wyborze tekstów źródłowych starano się uwzględnić głównie te materiały, które przedstawiały nie tylko kontrowersje, ale również współpracę w przeszłości pomiędzy obu krajami.

Komisja Polsko- Izraelska udostępniła czytelnikom w swojej publikacji głównie zalecenia wynikające z krytycznej analizy i oceny podręczników historii.

Inną koncepcję swojej drugiej już publikacji przyjęli Koledzy z Komisji Polsko-Niemieckiej. Wydaną w roku 2001 w Poznaniu obszerną pozycję zatytułowali: „Polska i Niemcy w XX wieku. Wskazówki i materiały do nauczania historii”. Zwróćmy uwagę na strukturę tego opracowania. Autorami omawianej książki są członkowie Komisji oraz zaproszeni przez nich specjaliści z zakresu stosunków polsko-niemieckich. W przedmowie w sposób syntetyczny przedstawiono okoliczności powstania oraz najważniejsze zadania Komisji. Uzasadniono również budowę książki i jej przeznaczenie. Kolejnym członem jest obszerny wstęp dydaktyczny. Uwagę zwraca postulat, aby dzieje zwłaszcza sąsiadów uwikłanych nader często w przeszłości w sytuacje konfliktowe przedstawiać z wielu perspektyw. Zdaniem Autora tej części interesującego nas opracowania dzieje stosunków polsko-niemieckich staną się dla uczniów zrozumiałe dopiero wtedy – jeśli przy omawianiu poszczególnych tematów zostaną uwzględnione zarówno polskie jak też i niemieckie punkty widzenia.

Aby przybliżyć tę problematykę do nauczycieli w dalszych partiach opracowania poddawano analizie wybrane wątki z historii XX wieku, interpretując je z punktów widzenia obu stron. Na przykład:

- Mniejszość niemiecka w Polsce – mniejszość polska w Niemczech;
- Ludność żydowska w Polsce i na terenie Niemiec w pierwszej połowie XX wieku.
- Niemieckie badania wschodnie a polska myśl zachodnia.

W taki i podobny sposób zostały również zaprezentowane następujące zagadnienia: Obie wojny światowe i sprawa granic, zagadnienia ludnościowe, problemy ustrojowe, zewnętrzne uwarunkowania polityczne. W dalszej części omawianej publikacji znajdziemy

wskazówki metodyczne, które zawierają sugestie związane z możliwościami wykorzystania przedstawionych wcześniej informacji merytorycznych w pracy lekcyjnej.

Kolejny człon to obszerny wybór tekstów źródłowych oraz materiałów ikonograficznych (głównie karykatury). W końcowych partiach charakteryzowanej książki znajdziemy kalendarium stosunków polsko-niemieckich w XX wieku oraz wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej. Redaktorami omawianej pozycji są przedstawiciele Polsko-Niemieckiej Komisji ds. Podręczników Historii. Koszty druku pokryły obie strony, każda swoją wersję językową. Wydanie wersji polskiej sfinansowało Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Przedstawione wyżej koncepcje mogą być dobrym punktem wyjścia w dyskusji zmierzającej do dokonania wyboru kształtu przyszłej dwujęzycznej publikacji bilansującej dotychczasowy dorobek Komisji Polsko-Litewskiej. Postulowana publikacja nie musi powielać funkcjonujących dotąd rozwiązań. Nie powinna ona również dublować istniejących już na rynku wydawniczym pozycji o podobnym charakterze. Jako jeden z przykładów można wymienić opracowanie pod redakcją Roberta Traby zatytułowane: „Tematy polsko-litewskie” (Olsztyn 1999). W cytowanej pozycji obejmującej obok tematyki historycznej także materiały przydatne w edukacji szkolnej swoje teksty opublikowali również nasi litewscy Koledzy. Pod rozważę członków Komisji oraz władz ministerialnych z obu naszych krajów chciałbym przedstawić jako propozycję do dyskusji następującą strukturę projektowanego opracowania:

Tytuł: Z prac Polsko-Litewskiej Komisji ds. Podręczników Historii oraz Geografii.

- Wstęp (Cel publikacji, odbiorcy)
- Powstanie i działalność Komisji (akty prawne, chronologia dotychczasowych spotkań, składy osobowe Komisji.).

- Zalecenia dotyczące treści ocenianych podręczników historii. (Ten fragment będzie poprzedzony tekstem omawiającym współczesne kryteria doboru treści do podręczników szkolnych.
- Zalecenia dotyczące obudowy dydaktycznej podręczników historii. (Również ta część będzie poprzedzona informacjami na temat koncepcji obudowy dydaktycznej podręczników).
- Zalecenia dotyczące podręczników geografii.
- Projekty minimum wiedzy na temat przeszłości sąsiada dla uczniów polskich i litewskich.
- Z historii stosunków polsko-litewskich. (Będą to teksty referatów wygłaszanych w czasie dotychczasowych spotkań Komisji).
- Kalendarium obejmujące najważniejsze wydarzenia z historii stosunków polsko-litewskich.

Poddając pod dyskusję ten projekt warto rozważyć jego uzupełnienie lub zmiany w proponowanej strukturze. Na przykład można dotychczasowe zalecenia Komisji potraktować jako całość, oddzielając je od informacji na temat aktualnych tendencji w historycznym piśmarstwie podręcznikowym. Koordynacja prac przygotowawczych i jednolitą redakcję tekstu zajmą się wskazani przez Komisję redaktorzy po jednym z każdej strony. Projektowana dwujęzyczna publikacja będzie finansowana ze środków Ministerstwa Edukacji Polski i Litwy. Dotyczy to również kosztów tłumaczeń. Objętość około 15 arkuszy wydawniczych. Termin przygotowania tekstu do druku do końca 2009 roku.

O ile kształt przyszłej publikacji może i powinien być przedmiotem dyskusji, o tyle bezdyskusyjna wydaje się celowość przygotowania takich wielofunkcyjnych materiałów.

Publikowanie w Internecie rezultatów naszych spotkań nie wyklucza innych możliwości szeroko rozumianej popularyzacji prac Komisji.

Przy pomocy projektowanej publikacji między innymi przekazemy informacje dotyczące opracowanych dotąd zaleceń zarówno do nauczycieli jak również autorów i wydawców podręczników. Pozwoli to zwłaszcza nauczycielom wcześniej reagować na postulaty Komisji niezależnie od sposobu interpretowania interesujących nas zagadnień w podręcznikach szkolnych. Wreszcie w czasie dotychczasowych spotkań przedstawiono wiele ciekawych referatów z zakresu historii, geografii oraz dydaktyki tych przedmiotów. Warto te cenne materiały spopularyzować wśród nauczycieli zarówno w Polsce jak też w Litwie. Może to być także okazja do kompleksowego spojrzenia na aktualne trendy w światowym piśmarstwie podręcznikowym.

Przypomnijmy, że współczesny podręcznik to obok wykładu autorskiego również elementy obudowy warstwy tekstowej. Jest to między innymi materiał ikonograficzny (obrazy malarskie, obrazy dydaktyczne, karykatury, zdjęcia fotograficzne), mapki, wykresy, diagramy, schematy. Do obudowy dydaktycznej zaliczymy fragmenty tekstów źródłowych o charakterze zróżnicowanym. Ważnym elementem jest także blok ćwiczeniowy oraz kontrolny, ponieważ zawarte w nim zadania i polecenia wskazują uczniowi jakie treści z danego rozdziału podręcznika są szczególnie ważne, dlatego powinny być zapamiętane. Aktualne tendencje w światowym piśmarstwie podręcznikowym wyraźnie sugerują potrzebę rozbudowy tych części podręcznika, które stanowią swoistą obudowę tekstu autorskiego. Postuluje się nawet, aby te elementy partycypowały w 40% w objętości całego podręcznika.

Analiza porównawcza podręczników historii w krajach europejskich wyraźnie wskazuje na istniejące różnice w zakresie doboru obudowy narracji autorskiej. W krajach Europy Zachodniej można było przez całe dziesięciolecia doskonalić te elementy ponieważ

ze względu na stabilną sytuację polityczną nie było potrzeby koncentrowania się głównie na doborze i układzie treści. Inaczej wyglądała sytuacja w krajach bloku sowieckiego. Zmagania autorów z cenzurą wymagały skupienia uwagi głównie na warstwie tekstowej podręcznika. W nowej sytuacji politycznej po roku 1990 również przedmiotem szczególnego zainteresowania są treści podręczników ze względu na potrzeby dokonywania licznych zmian w ocenach oraz interpretacjach, jak również w wypełnianiu tak zwanych „białych plam” czyli treści, które wcześniej eliminowała cenzura. Taka sytuacja powoduje, że także w pracach bilateralnych komisji podręcznikowych szczególną uwagę poświęca się analizie warstwy tekstowej podręcznika. Dlatego w przygotowywanej publikacji skoncentrujemy się także na elementach obudowy dydaktycznej litewskich i polskich podręczników do nauczania historii oraz geografii.

B I B L I O G R F I A

- Lesiuk W. **Standard Schleswig. Duszpasterstwo i oświata mniejszości po obydwu stronach granicy.** „Przegląd Zachodni” 1994 nr 2.
- **Polska i Niemcy w XX wieku. Wskazówki i materiały do nauczania historii** red. U.A.J. Becher, W Borodziej, K. Ruchniewicz, Poznań 2001.
- **Suchoński A./ Nauczanie historii na terenach mieszanych etnicznie, Gliwice-Opole 1999.**
- **Suchoński A. Dzieje Litwy w polskich podręcznikach do nauczania historii, W: Kultura polityczna w Polsce, red. M. Kosman, Poznań 2006, s. 278-284.**
- **Suchoński A. Nowe wątki tematyczne w podręcznikach historii wybranych państw europejskich, W: Przeszłość w szkole przyszłości, red. J. Walczak, A. Zielecki, Częstochowa 1997, s. 285-296.**
- **Tematy polsko-litewskie, red. R. Traba, Olsztyn 1999.**